

גליון נושא: 'שיט בים התיכון'

בס"ד, יום ג' לפרשת עקב, י"ט אב תשע"ו. דיונים אקטואליים בענינא דיומא. לעורך לב המעיין בלבד, ואין לסמוך על הדברים 'הלכה למעשה'.

פנינים

'טיול' בספק ארץ ישראל

סביבות ארץ ישראל: חידוש גדול מופיע בספר שלהי דקייטא (סימן י"ט עמוד פו), שהביא את דעת הגרש"ז אורבאך זצ"ל, כפי שהעיד בשמו הג"ר יהושע ישעיה נובירט זצ"ל, דלסביבות ארץ ישראל אפשר לצאת לטייל על מנת לשוב.

הקשו על שמועה זו (ח.ש.) מהמפורש בגמ' שליוו את חבריהם רק עד עכו, ומדוע לא המשיכו עוד הרי זה סביבות ארץ ישראל. [אכן לשיטת המהרי"ט שהיה זה רק מידת חסידות, לא קשה]. ויש ליישב בדרך אפשר שהתיר הגרש"ז למקומות המסופקים בלבד מדין ספק דרבנן לקולא לפי הצד באחרונים שהיציאה לחו"ל לזמן הוא רק איסור דרבנן, והבין שרוב המקומות סביב ארץ ישראל הוא בגדר ספק, כי מי יוכל לקבוע בודאות שזה ודאי חוץ לארץ, כעין לשון הגרי"ש אלישיב זצ"ל (המובא בדרך אמונה פ"א מתרומות ה"ז) בענין הגבול הדרומי, דמידי ספיקא לא נפיק עד יבוא ויורה צדק. ורק בזמן חז"ל היה ברור להם גבולות הארץ, ולכן היו החכמים מקפידים שלא לצאת מחצי עכו ולחוץ.

כעין זה שמעתי מהגר"ע אורבאך שליט"א, שכל מקום שהוא בגדר ספק ארץ ישראל, מותר לצאת אליו לטיול לזמן קצר.

'שמיטה' בספק ארץ ישראל

וכלפי הלכות שמיטה יש מחלוקת בזה, לדעת הגרש"ז אורבאך זצ"ל יש להקל במקומות המסופקים בגבול הדרומי, מדין 'ספק דרבנן לקולא'.

ונחלק עליו הגרי"ש אלישיב זצ"ל (משנת הגרי"ש פרק ב' הערה מ"ה) דלא שייך להקל מדין ספק דרבנן לקולא, דהוי חוסר ידיעה ולא 'ספק' בדין, ודימה זה לדברי החזו"א (שביעית סימן ג' ס"ק לב), שספק לקולא הוא רק בספק בעצם (מ.ש.).

גם ידוע מה שכתב הרשב"א, ונפסק בשו"ע (יו"ד סימן צ"ח סעיף ג'), ובט"ז (שם ס"ק ו'), דספק הבא ממיעוט הכרה אינו ספק, דאם אין זה בקי ומכיר אחר יכיר, והינו באפשר למיקם עלה דמילתא. עכ"ל. ולשיטת הגרי"ש גבולות ארץ ישראל בזמננו אינו בגדר 'ספק', אלא בגדר 'חוסר ידיעה'. ❖

האם מותר לשוט בים

בגליון זה, נתמקד בנדון האם יש איסור יציאה לחוץ לארץ בשיט בים התיכון, וזה נוגע בשלל אופני השיט (ספינה גדולה, יאכטה, אופנוע ים), וכן כלפי שחיה ורחצה בכל החופים. נדון זה תקף גם כלפי הצוללים במים העמוקים באמצעות אביזרי צלילה מיוחדים.

ויש לדון עד איזה מקום הוא ודאי ארץ ישראל, וכן צריך לברר האם במקום שדינו כחו"ל כגון הרוחץ בים מול טורי אמנון האם תחילת המים שונה מעומק המים.

טיסה בשמי הארץ: יש בזה עוד נדון כלפי טיסות בשמי הארץ (כגון מה שמצוי שנוסעים להילולא דרשב"י במטוס עד לראש פינה), שבהרבה מקרים יוצאים בחלק מזמן הטיסה מעל פני הים. וכפי שכתב הגר"מ גרוס שליט"א (מנוחת אמת פרק ד' הערה מ"א) שכאשר נוסע במטוס לצפון ארץ ישראל, בדרך יוצא מעט מעל פני הים במקום שאינו בכלל גבול ארץ ישראל, והסיק דאפשר דזה לא הוי בכלל יציאה לחו"ל.

1. גבול ים

לשון הפסוק בפרשת מסעי (במדבר לד, ו) וגבול ים וְהָיָה

מנהג ישראל תורה

וּפְרָצְתָּ יָמָה נְקֻדָּה וְצִפְנָה וְנִגְנָה

קל מאוד: לפנים, המעבר ממדינה למדינה היה כרוך בסכנה וטירחה גדולה ובהוצאות רבות, והיציאה מארץ ישראל לחוץ לארץ שלא לצורך גדול לא היתה מצויה. בשנים האחרונות קל מאוד לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ, ואיסור היציאה לחוץ לארץ נחשב אצל רבים כמצוה שאינה נוהגת בזמן הזה, ומסיבה זו צריך לברר את גבולות ארץ ישראל, אשר אינם כגבולות מדינת ישראל.

קעמפים: במיוחד בשנים האחרונות המנהג בישיבות ובמוסדות החינוך, לשכור מקום נופש דמתקריא 'קעמפ' בצפון או בדרום ארץ ישראל, כדי שינפשו בו תלמידי הישיבה והמוסד, ומחוסר ידיעה יוצאים למקומות שאינם ארץ ישראל על פי ההלכה, או שנויות במחלוקת, ואם היו מבררים את הדבר תחילה, היו יכולים לשכור מקום דומה הנמצא בתוך תחומי ארץ ישראל לכל הדעות.

כהן: כן יש דעות שאסור לכהן לצאת לחוץ לארץ, מפני שנטמא בטומאת ארץ העמים (ראה שו"ע יו"ד שס"ט א' ובנו"כ שם), וכהנים החוששים לדעת האוסרים, צריכים לזהר לא לצאת לחוץ לארץ אפי' לזמן קצר.

ואכן הרבה מדקדקים מקפידים על כך וכפי שנהוג בישיבת סלבודקא בבני ברק, שלפני כל טיול מתייעצים עם גדולי המומחים והבקיאים במפות, האם אכן במסלול מסוים זה, או במקום הנופש 'לקעמפ' לא כרוך בו חשש יציאה לחו"ל.

לתועלת הציבור: נבקש לכלל הקוראים, לשלוח מידע עדכני לגבי המסלולים השונים ומקומות הנופש ברחבי הארץ, האם הם בגדר ארץ ישראל או לא. ❖

לְכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וְגָבוֹל זֶה יְהִיָּה
לְכֶם גָּבוֹל יָם. וּבְרִשׁוֹי (שם)
מבואר שהנסים [פירוש איים]
שבתוך הים דינם כארץ ישראל.

והנה בגמ' בגיטין (דף ח. ת.)
נחלקו ת"ק ור' יהודה לגבי
הנסין שבים, דעת ת"ק דרואין
אותם כאילו חוט מתוח עליהם
מטורי אמנון עד נחל מצרים
[מגבול לגבול], מן החוט
ולפנים כל הנסין המובלעים
שם הם א"י, מן החוט ולחוץ
חו"ל, ודעת ר' יהודה שכל
שכנגד א"י הרי הוא כא"י
שנאמר "וגבול ים והיה לכם
הים הגדול וגו'", [וע"ש בגמ'
דעת ר' יהודה לגבי הנסין
שבצדדים].

ופירש רש"י (שם ד"ה מן
החוט ולפנים) שלא דווקא
הנסין הם כא"י, אלא גם המים
עצמם כל שכנגד א"י הרי הוא
כא"י, ואע"פ שדברי רש"י הם
על דברי ר' יהודה משמע
בפשטות בדברי המהר"ם ש"י
(שם) דה"ה לדעת רבנן לא רק
הנסין המובלעים תוך החוט
נחשבים לא"י אלא גם המים
שבאותו מקום נחשבים לא"י.

אמנם כתב הג"ר יוסף

ליברמן שליט"א. בספרו **משנת יוסף** (שביעית פ"ו מ"א. עמוד קי"ד) דיש לדייק להיפך מדברי רש"י,
מהא דהזכיר כן רק בדעת ר' יהודה מוכח שלדעת רבנן אין דין המים שבתוך החוט כדין הנסין ואינם
נחשבים כא"י, וכן מדייק גם ברמב"ם (פ"ז מגירושין ה"י) שהזכיר רק את הנסין.

אלא שמביא מהירושלמי (חלה פ"ב ה"א ופ"ד ה"ה) שמוכח להדיא שגם המים דינם כא"י, שמבואר
שם שהנוסע בספינה מן החוט ולפנים נחשב שנמצא בא"י [לענין להתחייב בחלה בקרמו פני
העיסה] ומן החוט ולחוץ נחשב שנמצא בחו"ל, וכן מביא גם מהתוספתא (תרומות פ"ב ה"ב) שמן
החוט ולפנים דינו כבנהרות של א"י.

2. הכרעת החזו"א

ומובא בספר **ארחות רבינו** ובספר **מעשה איש** (ח"ב עמ' ר"ח) **שהג"ח קניבסקי שליט"א** שאל
את החזו"א, לרבנן בגיטין (דף ח. ת.) דס"ל שהים הוא הגבול המערבי של א"י איך מותר ללכת להתרחץ
בים הרי עי"ז יוצא לחו"ל. ומובן מאיליו שכל השאילה היא רק לפי הצד שהמים שבתוך החוט
נחשבים לחו"ל, ורק הנסים שבתוך החוט דינם כא"י, א"כ קשה איך הולכים לרחוץ בים, אבל אם
נאמר שהמים ג"כ נחשבים לא"י לא קשיא מידי. והשיב החזו"א שהמקומות שאפשר לאדם לרחוץ
בהם נחשב עדיין ליבשה.

בנוסח שונה קצת כתב הג"ר אברהם יעקב בן הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א (בספרו אבני חן ח"ב סימן ה' הערה ג') שהחזו"א השיב שבאותו מקום בים שאפשר להתרחץ שם או לשוט שם (לכאורה כוונתו בלא כלי שייט) נחשב עדיין ליבשה ועדיין ארץ ישראל הוא,

והוסיף שמצינו כעין זה בגמ' (עירובין דף סא.) ובשו"ע (סי' שצ"ח סעי' ט') לגבי נחל שנמצא על יד העיר שאם בני העיר משתמשים בו מתבטל לעיר ומודדים אלפיים אמה של תחום שבת מסוף הנחל ולא מסוף העיר, א"כ ה"נ החלק מהים שבני היבשה משתמשים בו נחשב עדיין ליבשה.

ולפום ריהטא עולה מדברי החזו"א שאלו היוצאים בשייט באוניה לעומק הים במקום שאין אפשרות להכנס רגלית או לשחות שם, נחשב הדבר כיציאה לחו"ל, וצריך להבין מדוע העולם מיקל בדבר (י.ש.ק.).

ויש אומרים בשם החזו"א, שכל מקום שיכול לעמוד שם על קרקעית הים עדיין הוא בכלל ארץ ישראל, ולפי זה השוחה ב'מים העמוקים' יש לו חשש יציאה לחו"ל, וצריך עיון.

3. ביאור המפה מספר 6 גבול הים

הגבול המערבי של ארץ ישראל, מפורש בתורה בפרשת מסעי (במדבר ל"ד ו') וגבול ים וְהָיָה לְכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וְגָבֹול זֶה יְהִיָּה לְכֶם גְּבוּל יָם: ומבואר בגמ' (גיטין ח.) שהלכה כרבנן שהגבול בים הוא בתוך תחומי החוט הנמתח בין טורי אמנון בצפון, לנחל מצרים בדרום.

טורי אמנון נחלקו האחרונים - לדעת ר"ש סירליאו הוא באיזור בְּתָרוֹן הסמוך לטריפולי שבלבנון, לדעת תבואת הארץ הוא ראס שְׁקָעָה שבסמוך לו, ואילו לדעת האדמת קודש מדובר על איזור ביירות, ועל פי זה נמתח הקו במפה.

נחל מצרים - ידוע ומפורסם שלפי רוב הדעות הוא ואדי אל עריש. כעת, במתיחת חוט בין טורי אמנון לנחל מצרים, יעבור החוט קצת יותר מ-33 ק"מ מערבית לחופי תל אביב, כ-40 ק"מ מערבית לחופי אשדוד ואשקלון, כ-17 ק"מ מערבית לחופי חיפה (בת גלים), כ-18 ק"מ מערבית לחופי עכו, וכ-10 ק"מ מערבית לראש הנקרה.

אמנם לדעת הכפתור ופרח טורי אמנון הוא הרבה יותר צפונה, ונמצא שהחוט יוצא הרבה יותר לכיוון מערב, כמבואר במפה ששירטט הג"ר יוסף ליברמן שליט"א בספרו משנת יוסף (שביעית ח"ב).

הגבולות והמפות מצוטט מכתבי הג"ר אלחנן כהן שליט"א מבני ברק, מתוך קונטרס 'מפות לגבולות ארץ ישראל'.

4. כנרת, ירדן, ים המלח.

קיאקים בירדן: הנה ים כנרת ברור שהוא עצמו מארץ ישראל, ויש בו קדושת הארץ ומותר שחיה ושיט בכלו. אבל הירדן וים המלח כתוב רק שהוא הגבול, ולא מפורש האם הוא עצמו בכלל ארץ ישראל, ויתכן שהשייט קיאקים בירדן הוא בגדר עבר הירדן ובפרט כאשר עוצרים באמצע שייט הקיאקים ועולים על שפת הנחל, ופעמים שעולים בצד השמאלי שהוא עבר הירדן שהרי הירדן יורד מצפון ארץ ישראל לדרומה נמצא שהצד השמאלי הוא חוץ לארץ, והרי זה בכלל הנדון האם מותר לצאת לעבר הירדן, ועיקר הבעיה היא לכהנים לפי הצד שיש טומאת ארץ העמים גם בעבר הירדן.

אכן שמעתי ממומחה גדול (ש.ק.) שבקיאקים בירדן כיום רובו אינו כלל בירדן של גבול ארץ ישראל, אלא בקטע שלפני הכנרת ושם ודאי הוא בתוך ארץ ישראל. [בקיאקים בירדן ההררי שיש כמה נחלים שמתחברים לירדן, צריך לברר האם אותם נחלים הם באמת הירדן המקורי או לא].

כלפי שחיה בים המלח לכאורה תלוי בהגדרה של החזו"א, שרק במקום שיכול לרחוץ בהם נחשב עדיין ליבשה.

תפילת הדרך: אגב יש ידיעה חשובה שמצוי בשייט קיאקים, או שיט בספינה בים התיכון, או בים כנרת, שחיוב תפילת הדרך נאמר גם כשנוסע בסירה, ולכן אם לא אמר 'תפילת הדרך' בתחילת הטיול, צריך להגיד 'תפילת הדרך' כאשר נוסע בשיט בדרך שארכה לפחות פרסה שהוא שמונת אלפים אמה לדעת החזו"א הוא 4,700 מטר (שיעורין של תורה ס"ק לג), ולדעת הגר"ח נאה הוא 3,850 מטר, (אשי ישראל פרק נ' הערה כא, ובפחות משיעור זה יכול לאומרה אך בלי ברכה.

שמירת עינים: אחראי טיולים בישיבה חשובה (א.פ.), מציין שיש בעיה רצינית של שמירת עיניים בקיאקים בירדן, יש מפעילים מסוימים שגם בימים שהם מתחייבים שזה יהא למהדרין אין מקיימים את התחייבותם, בתואנה שזה לא תלוי בהם, אלא במפעילים נוספים באותו מסלול, וצריך מאוד לזהר בדבר. ❖

הנושא לשבוע הבא יום ג' פרשת ראה כ"ז אב תשע"ו

טיולים לדרום הארץ (מצפה רמון, המכתש הקטן, המכתש הגדול, אילת).
ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

דא"ר - דוא"ר 5047867@gmail.com

הערות מבני החבורה

לרבנן ים עצמו אינו ארץ ישראל

בספר משנת יוסף (שו"ת חלק ג' סימן מג בהערה) הביא מה שביאר הגר"י הירשמן שליט"א להסביר יסוד מחלוקת רבי יהודה ורבנן, דרבנן ס"ל שחלק הים שבפנים החוט יש לו דין א"י מצד טפל ליבשה, כלומר שעיקר ארץ ישראל הוא כמובן היבשה אלא שהמים שבחוץ הים עדיין אינו חוץ לארץ אלא כל מה שלפנים מן החוט נטפל לארץ ישראל וזה נלמד לרבנן מ'וגבול' שכל שבין שני מקצועות התחומין הוא א"י ולא יותר מזה.

ואילו ר' יהודה סובר שכנגד ארץ ישראל הרי הוא כארץ ישראל עצמה, וחיידשה התורה ב'וגבול' שגם הים א"י הוא מצד עצמו, וניתן לישראל יבשה וים שכנגד היבשה, ולא כרבנן שהמים שבחוץ הים בלבד עד החוט הוא טפל ליבשה, וא"כ אין לו גבול וכל שכנגד א"י הרי הוא כארץ ישראל. ובזה נבין מה שר' יהודה אומר דדינא דרבנן לא צריך קרא, דלר' יהודה יש כאן חיידוש גדול שהים עצמו ארץ ישראל הוא, וממילא מתפשט הוא ללא גבול, משא"כ לרבנן שרק המים שעל חופי היבשה הם כארץ ישראל עד קו החוט, לזה ס"ל לר' יהודה שאין צריך קרא לזה, דפשיטא שהטפל נטפל לעיקר - ואילו היה מחלוקתם בכמות המים גרידא מדוע אין צריך קרא. ❖